

מראי מקומות- סנהדרין פ"ב

(ג) **הבא לימלך אין מורין לו- פרש"י**, דלא נאמרה הדין דקנאין פוגעין בו אלא למקנא מעצמו, ואינו נמלך. אבל היד רמה פי' דמה דנמלך אין מורין לו, היינו דרק הקנאי עצמו מותר לפגוע בו, אבל לא ע"י שלוחין, ואי אמרי לי' זיל קטיל, הו"ל שלוחין.

(ד) **נהפך זמרי והרגו לפנחס, אין נהרג עליו, שהרי רודף הוא- פי' היד רמה** דמה דפנחס נחשב כרודף, היינו משום דכיון דאין פנחס מצווה להרוג זמרי, אלא רשות בעלמא הוא, שהרי אין מורין לו, וא"כ הוי דינו כרודף, דיכול זמרי להרגו. אולם החי' הר"ן כ' דאף דבאמת מצווה הי' פנחס להרוג לזמרי, מ"מ כיון דאם בא לימלך אין מורין לו, לכן אינו דומה למי שהי' רודף אחר הרודף להרגו, דאז הדין הוא דאם הרודף נהפך והרג לרודפו, הי' נהרג עליו. וביאר הר"ן, דטעם דבר זה הוא, דהיכא דא' רודף אחר חבירו להרגו ניתן להצילו בנפשו, וכשאחר בא להורגו, הי' לו להרוצח לעמוד בעצמו שלא ירדוף אחר זה להרגו, ואין לו שיהפך להרוג הבא להרגו כדי להציל הנרדף, דלמה יהי' יותר פטור על הריגתו מעל הריגת הנרדף עצמו, אין לו אלא שישב ולא יעבור עבירה. אבל זה שהוא בא על הכותית, אין הקנאין פוגעין בו כדי להציל עצמו מן העבירה, שכבר נדבק בה, אלא כדי לעשות בו נקמה, והבא להרגן השכם להורגו,

כל זמן שאינו מחוייב מיתת כ"ד בדבר [ומשמע דהב' דברים מקושרים, דמה שהי' לו לעמוד בעצמו שלא יהי' צריך להרוג הרודף, סברא הוא להא דאם בא לימלך אין מורין לו, וצ"ב הקשר].

(ה) **נהפך זמרי והרגו לפנחס, אין נהרג עליו, שהרי רודף הוא- הק' בהג' ראמ"ה** (נדפס בהגהות וחי' במהדו' וגשל), הא יכול זמרי לפרוש מכזבי, ולכאו' זה דומה ליכול להצילו ע"י א' מאבריו, וא"כ למה יפטר זמרי על הריגת פנחס, הו"ל לפרוש ולא להרגו. והוסיף דאף דנח' הפוסקים באם הנרדף עצמו יכול להציל בא' מאבריו אם נהרג, מ"מ כאן כ"ע מודו דנהרג, דהתם בנרדף יכולין לומר דמשום טירדא אינו יכול לכוין, אבל כאן הרי דרכו לפרוש. ותי' דמדינא אסור

(א) **קבורת חמור יקבר... מלכא הוא, ולא אורח ארעא לבזויי- ע' מהרש"א** שהביא מש"כ רש"י, דמה דאמרי' קבורת חמור, היינו שהוא מושלך ברחובות כחמור. אלא דהעיר המהרש"א, דלא משמע כן מהא דכתי' קבורת חמור, דמשמע שיהי' עכ"פ איזה קבורה, ואף חמור נקבר, לפי שיש לו טומאת נבלה, או משום סרחון. ולכן פי' המהרש"א דבאמת הכוונה הוא שיהי' כקבורת חמור, דאין מעמיקין כ"כ, ועי"ז יהי' הכלב מסחיבין (פי' גוררין) ראשו ממקום קבורתו. ועי"ז אמר דכיון דכבר נתקיים בו קבורת חמור, שהרי מעיקרא קבר הראש, אלא דשוב בצבצה מקבורתו, לכן אין צריכין לקיים עוד פסוק זה דקבורתו כחמור, ולכן הביא הראש הביתה.

(ב) **בית דינו של חשמונאי גזרו, הבא על הכותית, חייב עליה משום נשג"א- הק' בחי' הר"ן**, למה צריכין לב"ד של חשמונאים לגזור על ביאת כותית, הרי כבר אמרו דהבועל ארמית קנאים פוגעין בו, והיא הלמ"מ. וכ' דבעי"ז מבואר דהא דקנאים פוגעים בו הוא רק היכא דבעל ארמית בפרהסיא, וכמו מעשה דפנחס, ושוב באו הב"ד של חשמונאים וגזרו על בצנעא. וכ' דלפי"ז ה"ה דהכרת ג"כ תלוי בפרהסיא ובצנעא, דרק בעבר בפרהסיא חייב כרת, אבל לא בצנעא. וכ' לתמוה עי"ז, מה ענין לחלק בין בפרהסיא לבצנעא לענין חיוב כרת. וכ' דאפשר דאין הכרת משום המעשה ביאה עצמו, אלא משום החילול השם. ולכאו' כל קו' החי' הר"ן אתי כפי מש"כ רש"י בשבת (צא:), דמה דאי' בגמ' "חייב" לאו דוקא, אלא הכוונה דאסור, ולכן שפיר הק' החי' הר"ן דהא כבר הי' אסור אפי' קודם חשמונאים. אבל ע' ביד רמה דפי' דמה דאי' בגמ' חייב, היינו דחייב מכת מרדות, ולפי דבריו ודאי לא התחיל קו' החי' הר"ן, דקודם לב"ד של חשמונאים לא הי' שום מלקות (ואף על העובר בפרהסיא, דקנאים פוגעים בו שייך רק בשעת מעשה), ועכשיו תקנו שיהי' חייב מלקות.

לרמוז לו רמז על הדבר להוראת שעה, בשביל שתעצר המגפה. **וע"ע בערוך** לנר שכ' דלעולם כבר ידע פינחס עיקר הדין דקנאין פוגעין בו, וכל השאלה הי' רק לענין דכיון שהי' כהן (למ"ד בזבחים [קא:] דנתכהן קודם מעשה זמרי) אולי לא הי' היתר לו לטמא עצמו ע"י הריגת זמרי, ואף דאי' במדרש דנעשה נס ולא מתו כל זמן שנשאם פנחס, אבל לא ידע שיעשה לו נס, וא"כ לא הי' יכול לסמוך ע"ז. וע"ז השיב לו משה קריינא דאיגרתא, וכו', דמשה ידע ברוח הקודש שיעשה לו נס.

(ח) **מוציאין אותו חוץ לעזרה** - פי' בחי' הר"ן, לאו דוקא חוץ לעזרה, דאף חוץ לחיל הר הבית היו צריכין להוציאו, דתנן בכלים דאף טמא מת אסור ליכנס לשם, וכש"כ מת עצמו. אולם כ' דאיכא למימר דהתם מיירי במעלות דרבנן, אבל מדאורייתא מת מותר במחנה לוי', דהיינו בחיל, וכאן במתני' אוקמא אדינא דאורייתא אם יארע כך ששימש בטומאה. **וע"ע בערוך** לנר שהביא מש"כ התויו"ט בסוטה, דעזרה לאו דוקא, וכוונתו לכל הר הבית, ולכן י"ל דגם כאן עזרה לאו דוקא, ובאמת צריך להוציאו מכל הר הבית.

(ט) **חמשה שמות יש לו, זמרי, ובן סלוא, ושואל בן הכנענית** - כ' המהרש"א דיוצא לפי זה דזמרי חי טפי מר"נ שנים, שהרי נמנה שואל בן הכנענית בין יורדי מצרים, ועכשיו הוא שנה מ' במדבר, וזהו ר"נ שנה, וכ' דל"ק מה שחי כ"כ, ע"ש. **עוד** הק' ר' דוד, אם זמרי הי' שואל בן הכנענית, א"כ למה אמרי' דשמו אמיתי הי' שלומיאל בן צורישדי, הרי בן שמעון הי' (וכן העיר המהרש"א, ולא תי'). ותי' דאולי לא הי' בנו של שמעון, אלא בן בנו, אולם מ"מ הי' נמנה בין בניו. ומה שלא הזכיר צורישדי בין יורדי מצרים, י"ל דמת קודם שירדו למצרים (וע"ש מה שהעיר על מה שהתורה לא הזכיר מיתתו כמו הא דער ואונן).

(י) **מי איכא מידי דרחמנא פטרי' ואנן ניקום ונקטיל לי'** - פי' החי' הר"ן (הבאנו דבריו לעיל בפ"א), דקר' הגמ' הוא דאינו ראוי שיהי' ממיתין אותו מהלמ"מ אם אינו מרומז

לפרוש, משום דאבר חי הוא, ואפי' במקום פקוח נפש, דהבועל נכרית בפרהסיא הוי בכלל ג"ע והוא יהרג ואל יעבור. **וע"ע בזכרון שמואל** (סי' פ"ג, אות ז'), שכ' ששאל לזקנו הגר"א גלבורט קר' זו, והשיב לו דאין ביד הרודף להכריח לנרדף לבטל מעשיו משום איום שימיתנו, וחשיב רודף אף דהנרדף עושה מעשה איסור, דאינו יכול להפרישו מאיסור ע"י שימיתנו. וביאר הגר"ש הדברים, דכיון דאינו חייב מיתה מדינא בזה שאינו פורש, ויש רשות לקנאין לפגוע בו, וחשיב רודף, א"כ הו"ל כעושה דבר המותר, ורודף אחריו שלא יעשה זאת, דודאי לא חשיב שיכול להצילו ע"י שלא יעשה הדבר, ומה שיש לו היתר לפגוע בו מדין קנאים פוגעין בו, לא מגרע דין רודף לגבי הנרדף, ובזה לא אמרי' דחשיב דיכול להצילו בא' מאבריו. וע"ש עוד אריכות בביאור סוגיין.

(ו) **אין נהרג עליו, שהרי רודף הוא** - כ' היד רמה, דכל זה בזמרי עצמו, אבל אם אינש אחרינא הי' הורג לפנחס, שפיר יהי' נהרג עליו, דלאו רודף גמור הוא, דהא ברשות קא עביד, וגם אינש אחרינא יש לו רשות להרוג הבועל ארמית, ולכן לא אתיהיב רשות לאחר להציל הבועל בנפש הרודפו, אבל כיון דזמרי אינו יכול להרוג עצמו, לכן שפיר אית לי' רשות להציל נפשי'. וע' בהמגיה שם שהביא מה דאי' בחי' ר' שמואל (י"ד, ב'), דטעמא דמילתא הוא משום דבאמת לא הי' לו לפנחס דין רודף, שהרי ברשות הוא עושה, אבל להנרדף יש דין מיוחד דהבא להרגך השכם והרגו, וזה שייך אפי' אם יש להאחר רשות להרגו, כיון דעכ"פ אינו דין מיתת ב"ד.

(ז) **אמר לו, קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא** - הק' בחי' הר"ן, איך אמר לו משה לפינחס ללכת להרוג, הרי אם בא לימלך אין מורין לו. ותי' דבאמת לא הורה לו וגם לא נמלך בו, אלא שהוא הזכיר שמועתו לפני משה, והוא השיב לו, אם לעשות בו דין, לא אמרת כלום, ואם לקנא בו, עד שאתה אומר לאחרים, אמור לעצמך, שאין לך ראוי ממך. ועוד תי', דמשה רבנו לא ראה באותה שעה להניח הדבר ברשות המקנאין, אלא ראה

כלל בתורה. וכ' הערוך לנר דלכאו' עוד יש להק', הרי לא תי' הקו' שהק' הגמ' לעיל, דאי מיחייב בידי שמים, לשבקי' דלקטול. ועוד הק', הרי כל הני מיתות ב"ד דג"כ איכא חיוב כריתות אם אין בו התראה, ולימא למה ממיתין אותו, לשבקי' עד דלקטלי' שמים. אע"כ צ"ל, דסכ"ס ציווי התורה הוא דלקטלי'. וא"כ, מאי מקשה הכא דלשבקי', לימא ג"כ דציווי התורה הוא ממש מסיני, וא"כ ודאי צריכין להרוג אותו, ומה הק' הגמ'. ולכן פי' דהמקשן הי' סובר דכל הדין להורגו הוא רק מדרבנן (וכמו דבאמת צידד החי' הר"ן שם), ולכן שפיר הק' הגמ', דכיון דחייב מיתה בידי שמים, א"כ למה צריכין רבנן לתקן להורגו. וע"ז השיב הגמ', אלא מאי אינו חייב, כמו ולטעמין דמדרבנן הוא, האם יש דבר דהתורה פוטר וואנן ניקום ונקטלי', אע"כ מוכח מכל זה דבאמת דין להורגו הוא מטעם הלמ"מ, וכמו שפרש"י, ולכן ממילא הכל מיושב.

(א) האמר רב יהודה בכלי שרת עסקינן, ורמיזא וכו'- ע' בחי' הר"ן לעיל (פא:), שהביא שם מה שנח' הראשונים בזה, דשי' הרמב"ן הוא דגונב את הקסוה אית בה מיתה בידי שמים, וכמו דמשמע מהגמ' כאן, ומה שאינו נמנה בהברייתא בין החייבים מיתה ביד"ש, היינו משום שיש בה מיתה בידי אדם (דהיינו דקנאים פוגעים בו). והק' ע"ז הר"ן מהא דאי' התם טמא ששימש חייב מיתה ביד"ש, אע"פ שג"כ קנאים פוגעים בו. ולכן הביא הר"ן מחכמי התוס' והרמב"ם דבאמת אין גונב את הקסוה חייב מיתה ביד"ש, אלא דמרומו מיתה גונב קסוה, ולכן אין שייך להק' איך קנאים פוגעים בו אם אינו מרומו בתורה, דהא שפיר מרומו מיתתו בתורה (וכן י"ל במי שקוסם את קוסמו, דאף שרק נראה כמברך את השם, ואינו מברך ממש, מ"מ יש איזה רמז למיתת מי שעושה כזה, וא"כ שפיר יכולים לומר דקנאים פוגעים בו).